

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА**

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
та самостійної роботи студентів
спеціальності 073 "Менеджмент"
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2021**

УДК 303.101.8:658.14/.17(07.034)

E40

Укладач В. В. Самойленко

Затверджено на засіданні кафедри менеджменту, логістики та економіки.

Протокол № 8 від 21.12.2020 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Економічний аналіз діяльності підприємства [Електронний E40 ресурс] : методичні рекомендації до практичних завдань та самостійної роботи студентів спеціальності 073 "Менеджмент" першого (бакалаврського) рівня / уклад. В. В. Самойленко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 51 с.

Запропоновано умови практичних завдань та методичні рекомендації до їхнього виконання, що будуть сприяти закріпленню набутих теоретичних знань та формуванню вмінь і навичок для самостійного вирішення й обґрунтування висновків щодо ухвалення управлінських рішень у галузі економіки.

Рекомендовано для студентів спеціальності 073 "Менеджмент" першого (бакалаврського) рівня всіх форм навчання.

УДК 303.101.8:658.14/.17(07.034)

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2021

Вступ

В умовах ринкової економіки та різноманітних форм власності посилюється роль економічних законів і фінансових категорій. Це потребує і ґрунтовніших економічних знань, і якісно нового аналітичного розуміння діючих процесів та умов господарювання. У зв'язку з цим посилюється роль економічного аналізу як галузі економічної науки.

Починаючи вивчати економічний аналіз, необхідно взяти до уваги, що він є навчальною дисципліною та видом діяльності, що відрізняється значним обсягом навчальної інформації під час його вивчення та обсягом робіт з його практичного здійснення, виконання яких, на відміну від інших, потребує ґрунтовних знань практично всіх навчальних дисциплін – як теоретичного, так і прикладного характеру, що вивчаються в навчальному закладі, що є однією із проблем засвоєння курсу. Усвідомлення цих положень має мобілізувати студентів на серйозну роботу, яка допоможе майбутнім фахівцям користуватися підвищеним попитом у різних галузях народного господарства, банківських, фінансових і державних установах.

Результатом вивчення навчальної дисципліни "Економічний аналіз діяльності підприємства" є формування:

системи знань про інформаційну базу та прийоми економічного аналізу, його види й особливості, методику проведення аналізу ресурсного потенціалу підприємства;

вмінь необхідних для виконання робіт з підготовки та аналітичного обґрунтування варіантів управлінських рішень;

спеціальних (фахових, предметних) компетентностей щодо використання повноцінної, достовірної аналітичної інформації для оперативного управління та маневрування фінансовими, трудовими, матеріальними, інформаційними й технічними ресурсами підприємства.

Успіх засвоєння теоретичного матеріалу курсу забезпечує проведення практичних занять. Тому в наведених методичних рекомендаціях саме зроблено акцент на їхнє методичне забезпечення, визначення обов'язкових питань для відпрацювання на практичних заняттях і через самостійну роботу. Методичні рекомендації розроблено для всіх практичних завдань.

Змістовий модуль 1

Теоретичні основи економічного аналізу

Тема 1. Зміст і значення економічного аналізу

Завдання 1.1. На підставі даних табл. 1.1 розрахуйте основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства.

Таблиця 1.1

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності

Показники	Роки		Відхилення	
	базовий	звітний	абсолютне	відносне
1	2	3	4	5
1. Обсяг випуску продукції, виконаних робіт, послуг, од.	7 947,3	6 662,9		
2. Чистий дохід від реалізації продукції (робіт, послуг), тис. грн	74 811	70 809		
3. Середньооблікова чисельність за основною діяльністю, осіб	438	438		
4. Фонд оплати праці за основною діяльністю, тис. грн	10 527	11 046		
5. Продуктивність праці на одного працівника основного контингенту, тис. грн / особу				
6. Середня заробітна плата персоналу, тис. грн / особу	24,03	25,22		
7. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	13 414	13 895		
8. Фондовіддача, грн / грн ОЗ				
9. Середньорічні залишки обігових коштів, тис. грн	20 252	14 918		
10. Коефіцієнт оборотності обігових коштів				
11. Середньорічна вартість активів, тис. грн	31 119	26 643		
12. Власний капітал, тис. грн	11 460	11 374		
13. Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг), тис. грн	55 982	55 032		
14. Операційні витрати, тис. грн	74 545	71 077		
15. Операційні витрати на одну грн чистого доходу, грн				

1	2	3	4	5
16. Валовий прибуток (збиток), тис. грн	18 829	15 777		
17. Чистий прибуток (збиток), тис. грн	289	45		
18. Рентабельність, %	0,25	0,22		
19. Рентабельність капіталу, %				
20. Рентабельність активів, %				

Методичні рекомендації

Економічний аналіз – це переважно внутрішньогосподарський аналіз. Джерелом інформації для такого аналізу є планово-нормативні дані, матеріали оперативного, бухгалтерського обліку, позаоблікові дані. Економічний аналіз проводиться щоденно, за декаду, місяць, квартал, рік до складання підсумкової звітності за ряд років. На підставі результатів аналізу ухвалюються важливі управлінські рішення.

Економічні показники, які наведено у табл. 1.1, зазвичай застосовуються для планування й аналізу виробництва та реалізації продукції, ефективності використання основних і оборотних фондів, трудових ресурсів підприємства. Вони характеризують ефективність заходів для впровадження нової техніки, технології, організації виробництва.

Підприємства здійснюють економічний аналіз самостійно. Його виконують економісти, інженерно-технічні працівники, робітники та органи управління за даними оперативної та періодичної звітності.

Тема 2. Методи і прийоми економічного аналізу

Завдання 2.1. Використовуючи наведені в табл. 2.1 дані, визначте зміну фактичних даних від планових в абсолютній сумі. Який прийом економічного аналізу ви застосували?

Таблиця 2.1

Вхідні дані

Показники	План	Факт
Кількість сировини, кг	30	25
Собівартість 1 кг, грн	50	45
Сума, грн	1 500	1 125

Завдання 2.2. За наявними в табл. 2.2 даними визначте абсолютну і відносну перевитрату (економію) фонду заробітної плати. Який прийом економічного аналізу ви застосували?

Таблиця 2.2

Вхідні дані

Показники	План	Факт
Фонд заробітної плати, тис. грн	50 000	60 000
Виконання плану виробництва продукції, %	–	115

Завдання 2.3. За наявними в табл. 2.3 даними визначте і виміряйте вплив основних факторів на відхилення фактичного валового збору продукції від планового. Який прийом економічного аналізу ви застосували?

Таблиця 2.3

Вхідні дані

Показники	План	Факт	Відхилення (+;–)
Площа, га	400	350	–50
Врожайність, ц з 1 га	20	22	+2
Валовий збір, ц	8 000	7 700	–300

Завдання 2.4. За наявними в табл. 2.4 даними визначте забезпеченість даним видом ресурсів. Який прийом економічного аналізу ви застосували?

Таблиця 2.4

Вхідні дані

Види ресурсів	Планова потреба	Фактично надійшло	Забезпеченість, %
Паливо, ц	900	800	

Завдання 2.5. За наявними в табл. 2.5 даними визначте тенденцію показника за вказаний період. Який прийом економічного аналізу ви застосували?

Таблиця 2.5

Вхідні дані

Показники	Роки									
	xxx1	xxx2	xxx3	xxx4	xxx5	xxx6	xxx7	xxx8	xxx9	xxx10
Врожайність зерна з 1 га, ц	20	21	22	18	19	23	24	19	17	25

Завдання 2.6. За наявними в табл. 2.6 даними визначте і виміряйте вплив основних факторів, на відхилення фактичної виручки від планової. Який прийом економічного аналізу ви застосували?

Таблиця 2.6

Вхідні дані

Показники	План	Факт
Обсяг реалізації, ц	900	850
Ціна реалізації 1 ц, грн	200	230
Виручка, тис. грн	180	195,5

Завдання 2.7. За наявними в табл. 2.7 даними визначте зміну вартості товарної продукції за вказаний період часу. Який прийом економічного аналізу ви застосували?

Таблиця 2.7

Вхідні дані

Роки	Товарна продукція в порівняних цінах, тис. грн	Темпи зростання, %	
		базисні	ланцюгові
xxx1	9 000	100	100
xxx2	9 500		
xxx3	9 400		
xxx4	10 500		
xxx5	11 000		

Методичні рекомендації

Основними способами виміру впливу факторів у детермінованому аналізі є: спосіб ланцюгової підстановки, індексний, абсолютних різниць, відносних різниць, пропорційного розподілу й інтегральний спосіб.

Спосіб ланцюгової підстановки використовується для розрахунку впливу факторів у всіх типах детермінованих факторних моделей: адитивних, мультиплікативних, кратних і змішаних. Цей спосіб дозволяє визначити вплив окремих факторів на зміну величини результативного показника шляхом поступової заміни базисної величини кожного факторного показника в обсязі результативного показника на фактичну в звітному періоді. З цією метою визначають ряд умовних величин результативного показника, що враховують зміну одного, потім двох, трьох і т. д. факторів, допускаючи, що інші не міняються. Порівняння величини результативного показника до і після зміни рівня того чи іншого фактора дозволяє елімінуватися від впливу всіх факторів, крім одного, і визначити вплив останнього на приріст результативного показника.

Застосування способу ланцюгової підстановки вимагає знання взаємозв'язку факторів, їхньої співпідпорядкованості, вміння правильно їх класифікувати і систематизувати.

Використовуючи спосіб ланцюгової підстановки, рекомендується дотримуватися визначеної послідовності розрахунків: насамперед потрібно враховувати зміну кількісних, а потім якісних показників. Якщо ж є декілька кількісних і якісних показників, то спочатку варто змінити величину факторів першого рівня підпорядкування, а потім більш низького.

Алгоритм розрахунку впливу факторів на величину досліджуваних показників способом ланцюгової підстановки:

1) у мультиплікативній моделі

$$\begin{aligned} A_{\text{пл.}} &= B_{\text{пл.}} \times C_{\text{пл.}} \times D_{\text{пл.}}; & A_{\text{умов. 1}} &= B_{\text{ф}} \times C_{\text{пл.}} \times D_{\text{пл.}}; \\ A_{\text{умов. 2}} &= B_{\text{ф}} \times C_{\text{ф}} \times D_{\text{пл.}}; & A_{\text{ф}} &= B_{\text{ф}} \times C_{\text{ф}} \times D_{\text{ф}}; \end{aligned} \quad (2.1)$$

$$\begin{aligned} \Delta A_{\text{заг.}} &= \Delta A_{\text{ф}} - \Delta A_{\text{пл.}}; & \Delta A_{\text{D}} &= \Delta A_{\text{умов. 1}} - \Delta A_{\text{пл.}}; \\ \Delta A_{\text{C}} &= \Delta A_{\text{умов. 2}} - \Delta A_{\text{умов. 1}}; & \Delta A_{\text{B}} &= \Delta A_{\text{ф}} - \Delta A_{\text{умов. 2}}, \end{aligned} \quad (2.2)$$

де А, В, С, D – фактори досліджуваних показників (першого рівня);

умов. – результативний показник;

пл. – плановий, базовий показник;

ф – факт або звітний показник;

заг. – загальний показник (факт-план);

Δ – абсолютне відхилення.

2) у кратній моделі:

$$A_{\text{пл.}} = \frac{B_{\text{пл.}}}{C_{\text{пл.}}}; \quad A_{\text{умов.}} = \frac{B_{\text{ф.}}}{C_{\text{пл.}}}; \quad A_{\text{ф.}} = \frac{B_{\text{ф.}}}{C_{\text{ф.}}}; \quad (2.3)$$

$$\Delta A_{\text{заг.}} = A_{\text{ф.}} - A_{\text{пл.}}; \quad \Delta A_{\text{в.}} = A_{\text{умов.}} - A_{\text{пл.}}; \quad \Delta A_{\text{с.}} = A_{\text{ф.}} - A_{\text{умов.}}$$

3) у змішаних моделях:

у моделях мультиплікативно-адитивного типу:

$$A_{\text{пл.}} = B_{\text{пл.}}(C_{\text{пл.}} - D_{\text{пл.}}); \quad A_{\text{умов. 1}} = B_{\text{ф.}}(C_{\text{пл.}} - D_{\text{пл.}});$$

$$A_{\text{умов. 2}} = B_{\text{ф.}}(C_{\text{ф.}} - D_{\text{пл.}}); \quad A_{\text{ф.}} = B_{\text{ф.}}(C_{\text{ф.}} - D_{\text{ф.}}); \quad (2.4)$$

$$\Delta A_{\text{заг.}} = A_{\text{ф.}} - A_{\text{пл.}}; \quad \Delta A_{\text{в.}} = A_{\text{умов. 1}} - A_{\text{пл.}};$$

$$\Delta A_{\text{с.}} = A_{\text{умов. 2}} - A_{\text{умов. 1}}; \quad \Delta A_{\text{д.}} = A_{\text{ф.}} - A_{\text{умов. 2}}$$

у моделях кратно-адитивного типу:

$$A_{\text{пл.}} = \frac{B_{\text{пл.}}}{C_{\text{пл.}} + D_{\text{пл.}}}; \quad A_{\text{умов. 1}} = \frac{B_{\text{ф.}}}{C_{\text{пл.}} + D_{\text{пл.}}}; \quad A_{\text{умов. 2}} = \frac{B_{\text{ф.}}}{C_{\text{ф.}} + D_{\text{пл.}}}; \quad A_{\text{ф.}} = \frac{B_{\text{ф.}}}{C_{\text{ф.}} + D_{\text{ф.}}}; \quad (2.5)$$

$$\Delta A_{\text{заг.}} = A_{\text{ф.}} - A_{\text{пл.}}; \quad \Delta A_{\text{в.}} = A_{\text{умов. 1}} - A_{\text{пл.}}; \quad \Delta A_{\text{с.}} = A_{\text{умов. 2}} - A_{\text{умов. 1}}; \quad \Delta A_{\text{д.}} = A_{\text{ф.}} - A_{\text{умов. 2}}$$

Індексний спосіб засновано на відносних показниках динаміки, просторових порівнянь, виконанні плану, що виражають відношення фактичного рівня аналізованого показника в звітному періоді до його рівня в базисному періоді.

За допомогою агрегатних індексів можна виявити вплив факторів на зміну рівня результативних показників у мультиплікативних і кратних моделях:

$$I_{\text{заг.}} = \frac{\sum q_1 p_1}{\sum q_0 p_0}; \quad I_{\text{заг.}} = I_q \times I_p; \quad I_q = \frac{\sum q_1 p_0}{\sum q_0 p_0}; \quad I_p = \frac{\sum q_1 p_1}{\sum q_1 p_0}, \quad (2.6)$$

де I – індекс впливу факторів;

q, p – фактори впливових показників.

Спосіб абсолютних різниць є однією з модифікацій елімінування. Як і спосіб ланцюгової підстановки, він застосовується для розрахунку впливу факторів на приріст результативного показника в детермінованому аналізі, але тільки в мультиплікативних і мультиплікативно-адитивних моделях. Особливо ефективно застосовувати цей спосіб у тому випадку, якщо вихідні дані вже містять абсолютні відхилення за факторними показниками.

Алгоритм розрахунку для мультиплікативної факторної моделі типу $Y = a \times b \times c \times d$. Визначаємо зміну величини результативного показника за рахунок кожного фактора:

$$\Delta Y_a = \Delta a \times b_{\text{пл.}} \times c_{\text{пл.}} \times d_{\text{пл.}}; \quad (2.7)$$

$$\Delta Y_b = a_{\text{ф}} \times \Delta b \times c_{\text{пл.}} \times d_{\text{пл.}}; \quad (2.8)$$

$$\Delta Y_c = a_{\text{ф}} \times b_{\text{ф}} \times \Delta c \times d_{\text{пл.}}; \quad (2.9)$$

$$\Delta Y_d = a_{\text{ф}} \times b_{\text{ф}} \times c_{\text{ф}} \times \Delta d. \quad (2.10)$$

Як видно з наведеної схеми, розрахунок будується на послідовній заміні планових значень факторних показників на їхнє відхилення, а потім на фактичний рівень цих показників.

Спосіб відносних різниць, як і попередній, застосовується для виміру впливу факторів на приріст результативного показника тільки в мультиплікативних і адитивно-мультиплікативних моделях типу $Y = (a - b) \times c$.

Розглянемо методику розрахунку впливу факторів цим способом для мультиплікативних моделей типу $Y = a \times b \times c$. Зміна результативного показника за рахунок кожного фактора визначається в такий спосіб:

$$\Delta Y_a = Y_{\text{пл.}} \times \frac{\Delta a}{a_{\text{пл.}}}; \quad (2.11)$$

$$\Delta Y_b = (Y_{\text{пл.}} + \Delta Y_a) \times \frac{\Delta b}{b_{\text{пл.}}}; \quad (2.12)$$

$$\Delta Y_c = (Y_{\text{пл.}} + \Delta Y_a + \Delta Y_b) \times \frac{\Delta c}{c_{\text{пл.}}}, \quad (2.13)$$

де Y – результативний показник впливу факторів.

Відповідно до цього правила, для розрахунку впливу першого фактора необхідно базисну (планову) величину результативного показника помножити на відносний приріст першого фактора, вираженого у відсотках, і результат розділити на 100.

Щоб розрахувати вплив другого фактора, потрібно до планової величини результативного показника додати зміну його за рахунок першого фактора і потім отриману суму помножити на відносний приріст другого фактора у відсотках і результат розділити на 100. Вплив третього фактора визначається аналогічно: до планової величини результативного показника необхідно додати його приріст за рахунок першого та другого факторів, а отриману суму помножити на відносний приріст третього фактора і т. д.

Спосіб пропорційного розподілу використовують для визначення величини впливу факторів на приріст результативного показника в адитивних і кратно-адитивних моделях.

Методика розрахунку величини впливу факторів на приріст результативного показника способом пропорційного розподілу для однорівневої моделі типу $Y = a + b + c$:

$$\Delta Y_a = \frac{\Delta Y}{\Delta a + \Delta b + \Delta c} \times \Delta a; \quad (2.14)$$

$$\Delta Y_b = \frac{\Delta Y}{\Delta a + \Delta b + \Delta c} \times \Delta b; \quad (2.15)$$

$$\Delta Y_c = \frac{\Delta Y}{\Delta a + \Delta b + \Delta c} \times \Delta c. \quad (2.16)$$

Для розв'язання такого типу задач можна використовувати також спосіб пайової участі. Спочатку визначається частка кожного фактора в загальній сумі їхніх приростів, що потім збільшується на загальний приріст результативного показника:

$$\Delta Y_a = \frac{\Delta a}{\Delta a + \Delta b + \Delta c} \times \Delta Y_{\text{зар.}}; \quad \Delta Y_b = \frac{\Delta b}{\Delta a + \Delta b + \Delta c} \times \Delta Y_{\text{зар.}}; \quad \Delta Y_c = \frac{\Delta c}{\Delta a + \Delta b + \Delta c} \times \Delta Y_{\text{зар.}}$$

Елімінування як спосіб детермінованого факторного аналізу має істотний недолік. Під час його використання виходять з того, що фактори змінюються незалежно один від одного. Насправді вони змінюються спільно, взаємозалежно і від цієї взаємодії виходить додатковий приріст результативного показника, що під час застосування способів елімінування приєднується до одного з факторів переважно до останнього. У зв'язку з цим величина впливу факторів на зміну результативного показника змінюється залежно від місця, на яке поставлений той чи інший фактор у детермінованій моделі.

Щоб позбутися цього недоліку, у детермінованому факторному аналізі використовується **інтегральний метод**, що застосовується для виміру впливу факторів у мультиплікативних, кратних і змішаних моделях кратно-адитивного виду: $Y = \frac{a}{\sum x}$.

Використання цього способу дозволяє одержувати більш точні результати розрахунку впливу факторів у порівнянні зі способами ланцюгової підстановки, абсолютних і відносних різниць і уникнути неоднозначної

оцінки впливу факторів тому, що в даному випадку результати не залежать від місця розташування факторів у моделі, а додатковий приріст результативного показника, що утворився від взаємодії факторів, розкладається між ними нарівно.

Приклад 1. На основі даних таблиці виконати факторний аналіз економічного показника засобами та методами:

- ланцюгових підстановок;
- абсолютних різниць;
- індексним способом;
- диференційно-інтегральним.

Показники факторів	План	Факт	Абсолютне відхилення	Індекс виконання плану	Відносний темп збільшення, %
Товарна продукція, тис. грн (ТП)	2 000	2 100	+100	1,05	5
Виробіток продукції на 1 працівника, грн/осіб (В)	4 000	4 100	+100	1,025	2,5
Чисельність працівників, осіб (Ч)	500	512,2	+12,2	1,0244	2,44

Розв'язання:

Фактична чисельність працівників розраховується з вихідних даних:

$$Ч_{\text{ф}} = \frac{ТП_{\text{ф}}}{В_{\text{ф}}};$$

$$Ч_{\text{ф}} = \frac{2\,100\,000}{4\,100} = 512,2.$$

I. Метод ланцюгових підстановок:

1. Розраховуємо вплив чисельності працівників на абсолютне відхилення звіту товарної продукції від плану:

$$\Delta ТП_{\text{ч}} = Ч_{\text{ф}} \times В_{\text{пл.}} - Ч_{\text{пл.}} \times В_{\text{пл.}};$$

$$\Delta ТП_{\text{ч}} = 512,2 \times 4\,000 - 500 \times 4\,000 = 48\,800 \text{ (грн).}$$

2. Розраховуємо вплив виробітку на 1 осіб/рік на абсолютне відхилення звіту товарної продукції від плану:

$$\Delta ТП_{\text{в}} = Ч_{\text{ф}} \times В_{\text{ф}} - Ч_{\text{ф}} \times В_{\text{пл.}};$$

$$\Delta ТП_{\text{в}} = 512,2 \times 4\,100 - 512,2 \times 4\,000 = 51\,220 \text{ (грн).}$$

3. Загалом:

$$\Delta TP = \Delta TP_{\text{ч}} + \Delta TP_{\text{в}};$$
$$\Delta TP = 48\,800 + 51\,220 = 100\,020 \text{ (грн)}.$$

4. Розраховуємо відносний темп збільшення товарної продукції ($t_{\text{ч}}$) під впливом чисельності працівників:

$$t_{\text{ч}} = \frac{\Delta TP_{\text{ч}}}{TP_{\text{пл.}}} \times 100 \%;$$
$$t_{\text{ч}} = \frac{48,8}{2\,000} \times 100 \% = 2,44 \%.$$

5. Розраховуємо відносний темп збільшення товарної продукції ($t_{\text{в}}$) під впливом виробітку працівників:

$$t_{\text{в}} = \frac{\Delta TP_{\text{в}}}{TP_{\text{пл.}}} \times 100 \%;$$
$$t_{\text{в}} = \frac{51,22}{2\,000} \times 100 \% = 2,561 \%.$$

6. Загалом ($t_{\text{заг.}}$):

$$t_{\text{заг.}} = t_{\text{ч}} + t_{\text{в}};$$
$$t_{\text{заг.}} = 2,44 + 2,561 = 5,001 \%.$$

II. Метод абсолютних різниць:

1. Розраховуємо вплив чисельності працівників на абсолютне відхилення звіту товарної продукції від плану:

$$\Delta TP_{\text{ч}} = \Delta \text{Ч} \times B_{\text{пл.}};$$
$$\Delta TP_{\text{ч}} = 12,2 \times 4\,000 = 48\,800.$$

2. Розраховуємо вплив виробітку на 1 працівника на абсолютне відхилення звіту товарної продукції від плану:

$$\Delta TP_{\text{в}} = \text{Ч}_{\text{ф}} \times \Delta B;$$
$$\Delta TP_{\text{в}} = 512,2 \times 100 = 51\,220.$$

3. Загалом:

$$\Delta TP = \Delta TP_{\text{ч}} + \Delta TP_{\text{в}};$$
$$\Delta TP = 48\,800 + 51\,220 = 100\,020 \text{ (грн)}.$$

III. Індексний метод:

1. Розрахуємо вплив чисельності працівників на абсолютне відхилення звіту товарної продукції від плану:

$$\Delta \text{ТП}_ч = \Delta \text{ТП}_{\text{пл.}} (I_ч - 1),$$

де $I_ч$ – індекс чисельності працівників:

$$I_ч = \frac{ч_{\text{ф.}}}{ч_{\text{пл.}}}.$$

2. Розрахуємо вплив виробітку працівників на абсолютне відхилення звіту товарної продукції від плану:

$$\Delta \text{ТП}_в = \text{ТП}_{\text{пл.}} \times I_ч (I_в - 1);$$

де $I_в$ – індекс виробітку.

$$\Delta \text{ТП}_в = 2\,000 \times 1,0244 (1,025 - 1) = 51,22 \text{ (тис. грн.)}.$$

3. Загалом:

$$\Delta \text{ТП} = \Delta \text{ТП}_ч + \Delta \text{ТП}_в;$$

$$\Delta \text{ТП} = 48,8 + 51,22 = 100,02 \text{ (тис. грн.)}.$$

IV. Диференційно-інтегральний метод:

1. Вплив чисельності працівників на абсолютне відхилення звіту товарної продукції від плану:

$$\Delta \text{ТП}_ч = \Delta Ч \times В_{\text{пл.}} + \frac{\Delta Ч \times \Delta В}{2};$$

$$\Delta \text{ТП}_ч = 12,2 \times 4\,000 + \frac{12,2 \times 100}{2} = 48\,800 + 610 = 49\,410 \text{ (грн.)}.$$

2. Вплив виробітку працівників на абсолютне відхилення товарної продукції від плану:

$$\Delta \text{ТП}_в = Ч_{\text{пл.}} \times \Delta В + \frac{\Delta Ч \times \Delta В}{2};$$

$$\Delta \text{ТП}_в = 500 \times 100 + \frac{12,2 \times 100}{2} = 50\,000 + 610 = 50\,610 \text{ (грн.)}.$$

3. Загалом:

$$\Delta \text{ТП} = \Delta \text{ТП}_ч + \text{ТП}_в;$$

$$\Delta \text{ТП} = 49\,410 + 50\,610 = 100\,020 \text{ (грн.)}.$$

4. Розраховуємо питому вагу (Y) впливу факторів на абсолютне відхилення звіту товарної продукції від плану:

$$Y_{\text{ч}} = \frac{\Delta \text{ТП}_{\text{ч}}}{\Delta \text{ТП}} \times 100 \%,$$

де $Y_{\text{ч}}$ – питома вага впливу чисельності працівників:

$$Y_{\text{ч}} = \frac{49\,410}{100\,020} \times 100 \% = 49,4 \%;$$

$$Y_{\text{в}} = \frac{\Delta \text{ТП}_{\text{в}}}{\Delta \text{ТП}} \times 100 \%,$$

де $Y_{\text{в}}$ – питома вага впливу виробітку:

$$Y_{\text{в}} = \frac{50\,610}{100\,020} \times 100 \% = 50,6 \%.$$

Загалом:

$$Y_{\text{ч}} + Y_{\text{в}} = 100 \%;$$

$$49,4 + 50,6 = 100 \%.$$

Обсяг товарної продукції на підприємстві зріс на 100 тис. грн. На зростання обсягу виробництва вплинули:

зростання чисельності на 12 осіб, що привело до зростання товарної продукції на суму 49 410 грн;

зростання виробітку на 100 тис. грн, що привело до зростання товарної продукції на суму 50 610 грн.

Ці фактори вплинули позитивно, тобто збільшили обсяг товарної продукції на 100 тис. грн.

Тема 3. Аналіз обсягів виробництва та реалізації продукції

Завдання 3.1. На основі наведених у табл. 3.1 даних розрахуйте базисні, ланцюгові та середньорічні темпи зростання обсягу виробництва і реалізації продукції, нейтралізуючи попередній вплив фактора цін, побудуйте графік динаміки.

Таблиця 3.1

Вхідні дані, млн грн

Рік	xxx1	xxx2	xxx3	xxx4	xxx5
Обсяг виробництва в поточних цінах, млн грн	300	360	480	660	915
Обсяг реалізації в поточних цінах, млн грн	305	350	475	670	900
Індекси цін	1,0	1,25	1,23	1,22	1,20

Завдання 3.2. Використовуючи наведені у табл. 3.2 дані визначте: абсолютне та відносне відхилення від плану за обсягом виробництва і реалізації продукції;

зміни в структурі виробленої продукції та вплив цього фактора на обсяг випуску продукції у вартісному вираженні.

Дайте відповідь, чому неоднакові темпи зростання обсягу виробництва продукції в фізичному та вартісному вираженні, враховуючи, що випуск продукції звітнього і минулого періоду виражений в однакових цінах.

Таблиця 3.2

Вхідні дані

Вид продукції	Ціна 1 т продукції, тис. грн		Обсяг виробництва, т		Обсяг реалізації, т	
	Попередній період	Звітний період	Попередній період	Звітний період	Попередній період	Звітний період
А	100	120	5 500	6 120	5 600	6 000
Б	25	30	4 500	5 880	4 400	6 000
Усього	–	–				

Завдання 3.3. Встановіть за наведеними у табл. 3.3 даними, наскільки змінилася виручка від реалізації продукції А за рахунок зміни її сортності.

Таблиця 3.3

Вхідні дані

Сорт продукції	Ціна 1 т, тис. грн	Обсяг реалізації, т	
		Попередній період	Звітний період
Вищий	120	2 800	4 200
Перший	100	1 400	1 500
Другий	60	1 400	300
Усього	–		

Завдання 3.4. На основі наведених у табл. 3.4 даних розрахуйте зміни випуску продукції за рахунок:

чисельності промислово-виробничого персоналу (ПВП) та виробітку одного працівника;

розміру основних виробничих фондів (ОПФ) і фондівіддачі;
вартості використання матеріальних ресурсів і матеріаловіддачі.
Зробіть висновки за результатами аналізу.

Таблиця 3.4

Вхідні дані

Показники	Минулий рік	Звітний рік
Вартість валового випуску продукції, тис. грн: у порівняних цінах;	660 000	762 500
у поточних цінах	660 000	915 000
Середньоспискова чисельність ПВП, осіб	1 000	1 200
Середньорічна вартість ОПФ, тис. грн	183 820	228 750
Сума матеріальних затрат, тис. грн	350 000	450 000

Завдання 3.5. Розрахуйте коефіцієнт ритмічності за даними табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Вхідні дані, тис. грн

Декада	Випуск продукції за рік, тис. грн		Обсяг продукції, зарахованої у виконання плану за ритмічністю, тис. грн
	план	факт	
Перша	40 000	46 000	
Друга	40 000	38 000	
Третя	40 000	56 500	
Усього за рік			

Завдання 3.6. Заповніть табл. 3.6 і визначте виконання плану за якістю.

Таблиця 3.6

Вхідні дані, тис. грн

Сорт продукції	Ціна за 1 шт.	Випуск продукції, шт.		Вартість випуску, тис. грн			
		план	факт	план	факт	по ціні першого сорту	
						план	факт
1	500	600	400				
2	400	400	300				
3	300	200	300				
Усього	–						

Завдання 3.7. За даними табл. 3.7 визначте відсоток виконання плану реалізації продукції.

Таблиця 3.7

Вхідні дані, тис. грн

Показники в планових і оптових цінах підприємства	Сума, тис. грн		
	план	факт	відхилення (+/-)
1. Залишок готової продукції на початок року	500	200	
2. Випуск товарної продукції	80 000	96 000	
3. Залишок готової продукції на кінець року	400	400	
4. Відвантаження продукції за рік (р. 1 + р. 2 – р. 3)			
5. Залишок товарів, відвантажених покупцем			
5.1. На початок року	200	250	
5.2. На кінець року	600	700	
6. Реалізація продукції (р. 4 + р. 5.1 – р.5.2)			

Завдання 3.8. На основі даних табл. 3.8 визначте відсоток виконання договірних зобов'язань.

Таблиця 3.8

Вхідні дані, тис. грн

Виріб	Споживач	План постачання за договором	Фактично відвантажено	Недопостачання продукції
А	1	500	550	
	2	600	500	
	3	400	400	
Усього				

Методичні рекомендації до завдань 3.1 – 3.8

Аналіз реалізації продукції проводиться в кілька етапів:

1) оцінювання виконання планових завдань з реалізації продукції: визначають абсолютне відхилення та відсоток виконання плану;

2) вивчення динаміки реалізації продукції: визначають темп зростання, темп приросту, абсолютний приріст обсягу реалізації. Потрібно

порівняти також фактичні темпи зростання обсягу реалізації з плановими. Значне перевищення фактичного темпу над плановим дає підставу вважати, що в плані не повністю були враховані можливості та резерви збільшення обсягу виробництва.

На відхилення за обсягом реалізації продукції впливають фактори: маркетингова політика підприємства, її гнучкість, активність; рівень виконання завдань з випуску продукції за обсягом, асортиментом і якістю;

зміна залишків готової продукції на складі на початок і кінець звітного періоду;

зміна залишків товарів відвантажених на початок і кінець звітного періоду;

ритмічність виробництва;

забезпеченість підприємства тарою, транспортними засобами;

чітка система організації збуту продукції, контролю за ходом випуску, відвантаження продукції, оформлення розрахунків і надходження платежів від покупців;

витрати на доставку продукції; збутові знижки за прямими зв'язками та ін.

Для вивчення впливу окремих факторів на відхилення за обсягом реалізації продукції необхідно розглянути співвідношення обсягу реалізованої та випущеної промислової продукції за планом і звітом та зіставити заплановану й фактичну зміну за звітний період залишків нереалізованої продукції. Зміна залишків нереалізованої продукції визначається як різниця в обсягах випуску та реалізації продукції.

У ході аналізу доцільно вивчити обґрунтованість плану реалізації, його взаємозв'язок з планами виробництва, собівартості продукції, відвантаженням та залишками нереалізованої продукції. Оцінювання цих показників проводять за допомогою балансу товарної продукції.

Для забезпечення успішного виконання плану з реалізації продукції важливо проводити попередній аналіз, у ході якого вивчається забезпечення виконання плану реалізації продукції. Такий аналіз проводиться за даними оперативного планування, обліку відвантаження продукції й очікуваного отримання коштів за відвантаженою продукцією.

Оцінювання виконання договірних зобов'язань із поставок продукції є важливим об'єктом аналізу діяльності підприємств.

Аналіз передбачає дослідження та оцінювання:
 обґрунтованості та напруженості договірних зобов'язань;
 виконання договірних зобов'язань і поставок продукції загалом,
 за асортиментом, якістю і строками поставок;
 змін у структурі поставок продукції на експорт;
 причин відхилень у виконанні договірних зобов'язань;
 впливу невиконання зобов'язань із договорів поставки на економічні показники діяльності підприємства.

У ході аналізу вивчається виконання плану поставок продукції за місяць із наростаючим підсумком за період з початку року.

Вивчається обґрунтованість та напруженість договорів поставок. Насамперед дають оцінку відповідності суми, на яку укладено договори поставок, виробничій потужності підприємства. Обчислюють коефіцієнт напруженості як відношення обсягу необхідних поставок продукції за укладеними договорами (фактично поставленої) до виробничої потужності підприємства. Цей коефіцієнт порівнюють з фактичним виконанням договірних зобов'язань.

Оскільки договір вважається виконаним тільки тоді, коли виконуються всі умови поставки, то аналіз передбачає оцінювання рівня виконання зобов'язань із поставок відповідно до передбачених асортименту, якості та строків.

Приклад завдання. За даними, що наведені у табл. 3.9, визначте виконання плану з товарної продукції індексним методом:

- N – випуск деталей, штук;
- Ц – ціна за штуку, грн;
- I – індекс ціни.

Таблиця 3.9

Вхідні дані, тис. грн

Вид продукції	План		Звіт	
	N	Ц	N	Ц
A	280	170	290	145
B	550	60	550	55
C	900	80	870	72

Приклад розв'язання завдання:

Таблиця 3.10

Вхідні дані, тис. грн

Вид продукції	План		Звіт		Товарна продукція		
	N	Ц	N	Ц	Ц _{пл.} × N _{пл.}	Ц _{пл.} × N _з	Ц _з × N _з
A	280	170	290	145	47 600	49 300	42 050
B	550	60	550	55	33 000	33 000	30 250
C	900	80	870	72	72 000	69 600	62 640
Усього					152 600	151 900	134 940

Розрахуємо загальний індекс ціни:

$$I_c = \frac{\sum C_z \times N_z}{\sum C_{пл.} \times N_z};$$

$$I_c = \frac{134\,940}{151\,900} = 0,888.$$

Розрахуємо загальний індекс випуску:

$$I_N = \frac{\sum C_{пл.} \times N_z}{\sum C_{пл.} \times N_{пл.}};$$

$$I_N = \frac{151\,900}{152\,600} = 0,995.$$

Розрахуємо загальний обсяг товарообігу:

$$I_{ТП} = \frac{\sum C_z \times N_z}{\sum C_{пл.} \times N_{пл.}};$$

$$I_{ТП} = \frac{134\,940}{152\,600} = 0,884.$$

Загальний приріст товарообігу:

$$\Delta ТП = \sum C_z \times N_z - \sum C_{пл.} \times N_{пл.};$$

$$\Delta ТП = 134\,940 - 152\,600 = -17\,960 \text{ грн.}$$

Загальний приріст товарообігу за рахунок зміни цін:

$$\Delta Ц = \sum C_z \times N_z - \sum C_{пл.} \times N_z;$$

$$\Delta Ц = 134\,940 - 151\,900 = -16\,960 \text{ грн.}$$

Загальний приріст товарообігу за рахунок випуск:

$$\Delta N = \sum C_{пл.} \times N_3 - \sum C_{пл.} \times N_{пл.};$$

$$\Delta N = 151\,900 - 152\,600 = -700 \text{ грн.}$$

Отже, по трьох товарах ціни в середньому знизились на 11,2 %, кількість проданих одиниць (випуск) знизився в середньому на 0,5 %, а товарообіг впав на 11,6 %.

Змістовий модуль 2

Техніко-економічний та фінансовий аналіз

Тема 4. Основні засоби: аналіз і використання

Завдання 4.1. На підставі даних табл. 4.1 визначте:

- а) наявність, склад і технічний стан основних засобів;
- б) рівень фондоозброєності та технічної озброєності праці;
- в) зробити відповідні висновки.

Таблиця 4.1

Вартісні показники основних засобів підприємства

Показник	Сума на кінець року, тис. грн	
	минулий рік	звітний рік
Будівлі та споруди	9 500	10 500
Машини й обладнання	12 000	16 500
Вимірювальні прилади	700	750
Транспортні засоби	300	250
Інструмент	500	500
Усього основних виробничих фондів	23 000	28 500
Невиробничі фонди	3 000	2 500
Усього основних фондів за первісною вартістю	26 000	31 000
Знос основних фондів	7 800	8 400
Середньоспискова чисельність працівників у найбільш-шу зміну, осіб	100	105
За звітний період, тис. грн: поступило основних фондів	6 100	9 800
вибуло основних фондів	1 200	4 800
Залишок основних фондів на початок року	21 100	26 000

Методичні рекомендації до завдання 4.1

Зміст аналізу технічного складника ресурсного потенціалу підприємства охоплює вивчення її наявності, складу, структури та руху.

Різноманітний склад основних засобів зумовлює вивчення їхньої структури, тобто співвідношення окремих груп у загальному обсязі.

Зміна обсягу та структури основних фондів обумовлена їхнім рухом – надходженням і вибуттям.

Для аналізу інтенсивності руху основних засобів використовують такі показники:

коефіцієнт оновлення – відношення вартості основних фондів, що надійшли на підприємство за звітний період, до первинної вартості засобів праці на кінець періоду;

коефіцієнт вибуття – відношення вартості основних фондів, що вибули за звітний період, до первинної вартості засобів праці на початку звітного періоду;

коефіцієнт приросту (коли надходження перевищує вибуття) – відношення різниці надходження та вибуття основних засобів до первинної вартості основних фондів на початку періоду.

Дані показники обчислюються за основними групами основних фондів і вивчаються у динаміці.

До показників, що характеризують технічний стан основних фондів, відносять:

коефіцієнт зносу (визначається як відношення величини зносу до первісної вартості основних фондів);

коефіцієнт придатності (визначається як різниця між одиницею та коефіцієнтом зносу або як відношення залишкової вартості основних фондів до первинної вартості основних фондів).

Зменшення коефіцієнта зносу та відповідне збільшення коефіцієнту придатності свідчить про покращення технічного стану основних фондів.

Технічний рівень виробництва залежить від строків функціонування основних фондів, насамперед машин та обладнання. Аналіз вікового складу виробничого обладнання передбачає його групування за строками використання за інтервалами: до 5 років, 5 – 10 років, 10 – 20 років, понад 20 років.

Узагальненим показником, що характеризує віковий склад виробничого обладнання, є середній строк його експлуатації, який визначається за середньою арифметичною зваженою.

Рівень фізичного стану обладнання, ступінь його зносу визначається не тільки строком експлуатації, але і своєчасним та якісним проведенням ремонтних робіт. Під час аналізу й оцінювання фізичного стану обладнання використовуються такі техніко-економічні показники:

- час простою встаткування в ремонті, що доводиться на одну ремонтну одиницю. Цей показник визначається розподілом сумарного простою встаткування в ремонті на кількість ремонтних одиниць устаткування, що піддається ремонту в заданому плановому періоді;

- кількість ремонтних одиниць установленого устаткування, що доводиться на одного ремонтника;

- собівартість ремонту однієї ремонтної одиниці, зумовлена розподілом усіх видатків (включно з накладними) з ремонту протягом певного часу (наприклад, протягом року) на кількість ремонтних одиниць устаткування, ремонтваного за цей самий плановий період;

- оборотність парку запасних деталей розраховується як співвідношення вартості витрачених запасних деталей до середнього залишку їх на складах;

- кількість аварій, поломок і позапланових ремонтів на одиницю устаткування, що характеризує ефективність системи планово-попереджувальних ремонтів (ППР).

Між цими показниками існує певна залежність. Скорочення часу простою встаткування в ремонті, що доводиться на одну ремонтну одиницю, приводить до збільшення кількості ремонтних одиниць установленого встаткування, що доводиться на одного ремонтника, тому що той самий обсяг ремонтних робіт у разі скорочення часу на нього може бути виконаний меншою кількістю працівників. Це зумовлює зниження собівартості ремонту однієї ремонтної одиниці. Поліпшення перших трьох показників досягається за допомогою більш ефективної організації ремонтних робіт і ремонтного господарства, що приводить до поліпшення четвертого показника. Аналіз усіх показників проводиться в порівнянні з показниками, досягнутими на спеціалізованих ремонтних підприємствах.

Забезпеченість підприємства основними засобами можна аналізувати за окремими групами, співставляючи фактичну наявність засобів праці з плановою потребою в них.

Узагальненими показниками забезпеченості основними засобами є фондоозброєність і технічна озброєність праці. Вони характеризують відповідно розмір усіх основних засобів та їхньої активної частини в роз-

рахунку на одного працівника. Показники технічної озброєності та фондоозброєності можна розрахувати щодо чисельності працівників у найбільшу зміну.

Завдання 4.2. На підставі даних табл. 4.2 визначте:

а) показники використання наявного устаткування за кількістю, часом роботи і потужністю. Дайте оцінку зміни їхнього рівня;

б) зміну випуску продукції за рахунок кількості діючого устаткування, часу його роботи і виробітку продукції за 1 машино-год;

в) резерви збільшення виробництва продукції за рахунок:

збільшення парку устаткування на дві одиниці;

скорочення цілоденних простоїв кожної одиниці устаткування на чотири дні;

підвищення коефіцієнта змінності роботи устаткування на 0,1;

скорочення внутрішньозмінних простоїв на 0,15 год за зміну;

підвищення виробітку за 1 машино-час на 30 грн;

г) показники ефективності й інтенсивності використання ОВФ і фактори зміни їхнього рівня;

д) резерви росту фондівддачі ОВФ і фондорентабельності за рахунок збільшення випуску продукції та здачі в оренду не використовованого устаткування на суму 580 тис. грн. Вартість двох додаткових одиниць устаткування – 800 тис. грн.

Зробіть відповідні висновки.

Таблиця 4.2

Аналіз ефективності використання основних засобів

Показник	Минулий рік	Звітний рік
1	2	3
Сума прибутку від основної діяльності, тис. грн	15 600	20 250
Обсяг виробництва продукції в поточних цінах, тис. грн	120 000	135 000
Середньорічна вартість, тис. грн:		
основних виробничих фондів	24 000	26 125
активної частини ОВФ	15 600	19 125
діючі машини та обладнання	12 000	16 875
Кількість обладнання, од.:		
наявного	44	47
установленого	42	46
діючого	40	45

1	2	3
Відпрацьовано усім обладнанням: днів	10 000	10 989
змін	20 000	20 000
годин	160 000	150 000
Фонд часу роботи обладнання: календарний	367 920	394 200
режимний	188 160	201600
плановий	169 200	177 400
фактичний	160 000	150 000

Методичні рекомендації до практичного завдання 4.2

Для узагальнювальної характеристики ефективності й інтенсивності використання основних виробничих фондів використовуються такі показники:

фондорентабельність (відношення прибутку до середньорічної вартості основних засобів);

фондовіддача ОВФ (відношення вартості виробленої продукції до середньорічної вартості ОВФ);

фондовіддача активної частини ОВФ (відношення вартості виробленої продукції до середньорічної вартості активної частини основних фондів);

фондоємність (відношення середньорічної вартості ОВФ до вартості виробленої продукції за звітній період).

У процесі аналізу вивчаються динаміка перерахованих показників, виконання плану за їхнім рівнем, проводяться міжгосподарські порівняння. Після цього вивчають фактори зміни величини фондорентабельності та фондовіддачі.

Тема 5. Аналіз трудових ресурсів підприємства

Завдання 5.1. За даними табл. 5.1 визначте показники руху персоналу підприємства та їхню динаміку. Зробіть відповідні висновки.

Аналіз руху працівників підприємства, осіб

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення, осіб	Відхилення, %
Середньоспискова чисельність працівників	217	209		
Прийнято, усього	57	50		
Вибуло, усього	65	70		
Зокрема				
за власним бажанням	32	35		
звільнено у зв'язку з закінченням строку угоди	20	20		
звільнено за порушення трудової дисципліни	5	3		
у зв'язку з виходом на пенсію	8	12		

Завдання 5.2. За даними табл. 5.2 проведіть аналіз складу та структури кадрів, динаміки зміни розрахованих показників. Визначте вплив зміни чисельності працівників і робітників на обсяг реалізованої продукції (чистого доходу підприємства). Зробіть відповідні висновки.

Аналіз складу та структури кадрів підприємства

Показник	Попередній рік		Звітний рік		Відхилення, осіб	Зміна питомої ваги, %
	осіб	питома вага, %	осіб	питома вага, %		
Чисельність персоналу, всього осіб	217	100	209	100		
Зокрема						
працівники	137		140			
керівника	21		20			
фахівці	35		35			
інші	24		14			
Обсяг реалізованої продукції, робіт, послуг, тис. грн	22 540		35 470			
Продуктивність праці одного працівника, грн						
Продуктивність праці одного працівника, грн						

Завдання 5.3. На підставі наведених даних (табл. 5.3):

а) розрахуйте показники продуктивності праці (середньорічні, середні за день, за зміну) та поясніть причини різного приросту обчислених показників продуктивності праці;

б) розрахуйте вплив факторів на зміну середньорічного виробітку промислово-виробничого персоналу і працівників;

в) укажіть шляхи підвищення продуктивності праці на підприємстві та можливості подальшого її росту;

д) визначте можливий приріст валової продукції за рахунок більш повного й інтенсивного використання трудових ресурсів.

Таблиця 5.3

Аналіз продуктивності праці персоналу

Показники	Попередній рік	Звітний рік
Обсяг виробництва продукції в порівнянних цінах плану без податків і мита, тис. грн	768 000	940 950
Середньоспикова чисельність персоналу, осіб, зокрема	1 000	1 200
працівників	800	900
Відпрацьовано днів усіма працівниками за рік	160 000	184 500
Відпрацьовано годин усіма працівниками за рік	1 280 000	1 383 750

Методичні рекомендації до практичних завдань 5.1 – 5.3

Для характеристики руху працівників розраховують та аналізують динаміку показників:

коефіцієнт обороту з найму персоналу:

$$K_n = \frac{\text{Чисельність прийнятих працівників}}{\text{Середньоспикова чисельність працівників}}; \quad (5.1)$$

коефіцієнт обороту з вибуття:

$$K_v = \frac{\text{Чисельність звільнених працівників}}{\text{Середньоспикова чисельність працівників}}; \quad (5.2)$$

коефіцієнт плинності кадрів:

$$K_{пл.} = \frac{\text{Чисельність звільнених за власним бажанням та за порушення трудової дисципліни}}{\text{Середньоспикова чисельність працівників}}; \quad (5.3)$$

коефіцієнт постійності складу персоналу підприємства:

$$K_{\text{п}} = \frac{\text{Чисельність працівників, що відпрацювали повний рік}}{\text{Середньоспискова чисельність працівників}}. \quad (5.4)$$

Для оцінки рівня інтенсивності використання персоналу застосовується система узагальнювальних, часткових і допоміжних показників продуктивності праці.

Узагальнювальні показники – це середньорічний, середньоденний і середньочасовий виробіток продукції одним працівником, а також середньорічний виробіток продукції на одного працівника у вартісному вираженні.

Часткові показники – це витрати часу на виробництво одиниці продукції визначеного виду (трудомісткість продукції) чи випуск продукції визначеного виду в натуральному вираженні за один людино-день чи людино-годину.

Допоміжні показники – це витрати часу на виконання одиниці визначеного виду робіт чи обсяг виконаних робіт за одиницю часу.

Найбільш узагальнювальний показник продуктивності праці – середньорічний виробіток продукції одним працівником. Його величина залежить не тільки від виробітку працівників, але і від питомої ваги останніх у загальній чисельності персоналу, а також від кількості відпрацьованих ними днів і тривалості робочого дня.

Тема 6. Аналіз матеріальних ресурсів та ефективності їхнього використання

Завдання 6.1. Визначте цехову, виробничу та повну собівартості продукції, виготовленої підприємством у вересні, якщо: вартість витраченої сировини та матеріалів – 25 тис. грн; заробітна плата основних працівників – 10 тис. грн; нарахування на заробітну плату основних працівників – 3,75 тис. грн; витрати на утримання обладнання всіх цехів підприємства – 2,8 тис. грн; амортизація будівлі виробничого корпусу – 2,1 тис. грн; витрати на оренду приміщення офісу – 1,2 тис. грн; заробітна плата адміністративно-управлінського персоналу – 4,5 тис. грн.

Завдання 6.2. Підприємство виготовляє за рік три види продукції в таких обсягах продукції: А – 200 тис. шт., Б – 90 тис. шт., В – 140 тис. шт. Собівартість виготовлення одиниці продукції А – 42 грн, Б – 61 грн, В – 43 грн. Обчисліть річну собівартість товарної продукції підприємства.

Завдання 6.3. Підприємство протягом кварталу виробляє два види продукції: А – в обсязі 300 од., Б – 410 од. Заробітна плата основних працівників, зайнятих у виробництві продукції А, становить 1 200 грн; Б – 1 845 грн. Витрати на утримання машин і устаткування становили 1 300 грн. Визначте витрати на утримання машин і устаткування, що припадають на одиницю виробленої продукції А та Б.

Завдання 6.4. За рік підприємство виготовило 2 000 виробів загальною собівартістю 72 000 грн причому питома вага основної заробітної плати виробничих працівників становить 22 %. Визначте розмір загальновиробничих витрат, що були включені в калькуляцію собівартості одиниці продукції, якщо їхня загальна сума дорівнює 39,5 тис. грн.

Завдання 6.5. Визначте цехову собівартість продукції та її структуру, якщо вартість основного матеріалу – 800 тис. грн, заробітна плата основних виробничих працівників – 65 тис. грн, амортизаційні відрахування – 36 тис. грн, частка амортизаційних витрат у цехових витратах – 0,15, інші цехові витрати – 5 %.

Завдання 6.6. Визначте економію на умовно-постійних витратах унаслідок збільшення обсягу виробництва, якщо: собівартість товарної продукції у базисному році – 250 тис. грн; питома вага умовно-постійних витрат – 8 %; темпи приросту обсягу товарної продукції в плановому році порівняно з базовим – 15 %; темпи приросту умовно-постійних витрат у зв'язку зі зростанням обсягу виробництва – 1,2 %.

Завдання 6.7. Визначте економію на матеріальних витратах підприємства, якщо в плановому періоді норма витрати матеріалу на одиницю продукції становила 0,4 кг, ціна – 15 тис. грн / т, коефіцієнт використання матеріалу – 0,8. Фактично витрати становили 0,4 кг, ціна зросла до 16 грн/т, коефіцієнт використання матеріалу збільшився до 0,9. Річний обсяг виробництва продукції – 20 тис. шт.

Завдання 6.8. Визначте економію на амортизаційних відрахуваннях підприємства, якщо вартість основних виробничих фондів – 10 тис. грн, норма амортизації – 10 %, а річний обсяг виробництва зростає з 20 до 25 тис. шт.

Завдання 6.9. Собівартість продукції підприємства в базовому періоді – 380,5 тис. грн. У звітному періоді підвищилася продуктивність праці на 6 % та середня заробітна плата – на 4 % за незмінного розміру

постійних витрат. Питома вага оплати праці в собівартості продукції – 23 %, постійних витрат – 20 %. Визначте відсоток зниження собівартості та отриману економію під впливом вказаних факторів.

Завдання 6.10. За звітними даними собівартість товарної продукції становила 74 000 грн, питома вага основної заробітної плати виробничих робітників у ній – 26 %, матеріальних витрат – 48 %. На плановий період передбачено досягти зростання продуктивності праці одного робітника на 2 %, середньої заробітної плати – на 1 %, а зниження матеріальних витрат – на 4 %. Визначте, як зміниться собівартість товарної продукції на підприємстві в плановому періоді.

Методичні рекомендації до завдань 6.1 – 6.10

Цехова собівартість продукції охоплює всі прямі поточні витрати, пов'язані з виробництвом продукції у межах цеху.

Виробнича собівартість продукції охоплює витрати на виробництво продукції в межах усього підприємства, тобто як прямі, так і накладні виробничі витрати (витрати на енергію, спожиту в технологічних цілях, витрати на утримання й експлуатацію обладнання, амортизація будівлі виробничого корпусу тощо).

Повна собівартість продукції – це сукупність витрат, що складаються з виробничої собівартості та позавиробничих витрат підприємства (адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат).

Слід зауважити, що не всі витрати підприємства включаються до собівартості продукції. Через собівартість відшкодовуються лише ті витрати, які забезпечують просте відтворення усіх факторів виробництва: предметів, засобів праці, природних ресурсів і робочої сили.

До таких відносять витрати, пов'язані з:

- дослідженням ринку і виявленням потреби у продукції;
- підготовкою й освоєнням нової продукції;
- виробництвом продукції (витрати сировини, матеріалів, енергії, амортизація основних фондів і нематеріальних активів, оплата праці виробничого персоналу з нарахуваннями на неї);
- обслуговуванням виробничого процесу й управлінням ним;
- збутом продукції (пакування, транспортування, реклама, комісійні витрати тощо);
- розвідкою, використанням і охороною природних ресурсів (витрати на геологорозвідувальні роботи, плата за використання водних, лісових

ресурсів, витрати на рекультивацію земель, охорону повітряного, водного басейнів тощо);

- набором і підготовкою кадрів;
- поточною раціоналізацією виробництва (вдосконаленням технології, організації виробництва та праці, підвищенням якості продукції), крім капітальних витрат.

Основні формули для розв'язання задач наведено в табл. 6.1.

Таблиця 6.1

Формули для розв'язання задач

Показник	Формула	Умовні позначення
1	2	3
Граничний обсяг виробництва продукції	$Q = \frac{F}{C - V}$	Ц – ціна реалізації одиниці продукції; F – постійні витрати на увесь обсяг виробництва та реалізації; V – змінні витрати на одиницю продукції
Визначення собівартості продукції за методом підсумовування попередньо визначеної собівартості окремих виробів	$C = \sum_{i=1}^n C_i \times Q_i$	C – загальна собівартість товарної продукції; n – кількість найменувань продукції; C _i – собівартість одиниці продукції; Q _i – загальний обсяг виробництва продукції i-го виду
Визначення собівартості продукції за факторним методом	$C = C_6 \pm \sum_{j=1}^m \Delta C_j$	C ₆ – собівартість планового обсягу товарної продукції за рівнем витрат базового (минулого) періоду; m – кількість факторів, які впливають на собівартість продукції в плановому періоді; ΔC _j – зміна собівартості під впливом різноманітних факторів
Зниження собівартості за рахунок зростання продуктивності праці	$C_{пп} = \left(1 - \frac{I_{зп}}{I_{пп}}\right) \times D_{зп}$	I _{зп} – індекс зміни заробітної плати; I _{пп} – індекс зміни продуктивності праці; D _{зп} – питома вага заробітної плати у структурі собівартості продукції
Зниження собівартості внаслідок збільшення обсягу виробництва	$C_v = \left(1 - \frac{I_{пв}}{I_v}\right) \times D_{пв}$	I _{пв} – індекс зміни постійних витрат; I _v – індекс зміни обсягу виробництва; D _{пв} – питома вага постійних витрат у структурі собівартості
Зниження собівартості внаслідок економії матеріалів і зниження цін на них	$C_m = (1 - I_n \times I_c) \times D_{мв}$	I _n – індекс зміни норм витрат матеріалів; I _c – індекс зміни цін на матеріали; D _{мв} – питома вага матеріальних витрат у структурі собівартості продукції

Тема 7. Аналіз витрат на виробництво продукції

Завдання 7.1. Відмітьте хрестиками (x), в яку групу ви вважаєте доцільним віднести витрати наведено в табл. 7.1.

Таблиця 7.1

Види витрат

Найменування витрат	Виробничі	Невиробничі	Прямі	Непрямі	Змінні	Постійні	Надзвичайні
Роботи і послуги з оброблення сировини та матеріалів							
Транспортні витрати з перевезення вантажів (сировини і матеріалів) зі складу всередині підприємства							
Транспортні витрати з доставки готової продукції на залізничну платформу							
Витрати палива на технологічні потреби							
Витрати бензину та мастильних матеріалів для автомобільного парку							
Витрати сировини та матеріалів							
Витрати куплених і комплектую виробів та полуфабрикатів							
Нарахування заробітної плати виробничим робітникам							
Відрахування на соціальне страхування з оплати праці виробничим робітникам							

Завдання 7.2. На основі даних фірми "Веселка" розрахуйте вплив на суму зміни обсягу реалізації та рівня витрат і дайте письмовий висновок за результатами розрахунку в табл. 7.2.

Розрахунок впливу на суму витрат фірми "Веселка" за ххх2 рік зміни обсягу реалізації і рівня витрат (порівняно з минулим роком)

Показники	ххх1 р.	ххх2 р.	Відхилення	Зокрема за рахунок змін	
				реалізація	рівень затрат
Виручка від продажу товарів, продукції, робіт, послуг					
Собівартість проданих товарів, продукції, робіт послуг. Сума Рівень, у % до суми виручки					
Комерційні витрати Сума Рівень, у % до суми виручки					
Управління витратами					
Всього витрат від основної діяльності					
Операційні витрати					
Внерелізаційні витрати					
Надзвичайні витрати					
Усього витрат					

Завдання 7.3. Компанія "Шарк" випускає печиво "Східне". Ціна за одиницю продукції на ринку – 90 грн. Змінні витрати за калькуляцією собівартості одиниці продукції – 50 грн, постійні витрати підприємства – 20 000 грн.

1. Ринок за цією ціною може прийняти 700 од.

Яким буде ваше рішення:

не випускати цю продукцію;

випустити потрібну для ринку кількість продукції?

Який у цьому випадку буде прибуток?

2. Компанія хоче отримати прибуток у розмірі 100 тис. грн. Яку кількість продукції підприємству необхідно виробляти?

3. Визначте:

маржинальний дохід;

точку беззбиткової (поріг рентабельності).

4. Підприємство випускає 500 шт. виробів за ціною 1 тис. грн за штуку. Все, що виробляється, збувається. Незавершеного виробництва немає. Виручка дорівнює 500 тис. грн. Постійні витрати складають 100 тис. грн. Змінні витрати дорівнюють 200 грн за штуку. Розрахуйте аналітичним способом.

5. Фактичний випуск порівнянної товарної продукції за середньорічною собівартістю попереднього року становив 19 894 грош. од., за плановою собівартістю звітного року – 19 845 грош. од., за фактичною собівартістю звітного року – 19 698 грош. од. Визначте зміну порівнянній продукції.

6. Витрати на гривню товарної продукції в базисному році 76,23 к., в звітному 75,82 к. Визначте відсоток зниження витрат.

7. Постійні витрати підприємства 210 грош. од. Змінні витрати на одиницю продукції – 40 грош. од. Маржинальний дохід – 10 грош. од. Визначте критичний обсяг продажів.

8. Ціна одиниці продукції становить 250 грош. од. Змінні витрати становлять 50 % від ціни. Постійні витрати за рік – 750 грош. од. Визначте критичний обсяг продажів.

9. Підкупна ціна виробу становить 60 грош. од. Змінні витрати за одиницю продукції – 40 грош. од. Постійні витрати – 540 грош. од. Визначте критичний обсяг продажів.

Завдання 7.4. Розрахуйте за даними табл. 7.3 аналітичним способом поріг рентабельності підприємства та запас фінансової міцності. Зробіть висновок.

Таблиця 7.3

Вхідні дані для аналізу

Показники	тис. грн	У частках одиниці до виручці від реалізації
Виторг від реалізації послуг	2 345,3	
Сумарні змінні витрати	1 220	
Валова маржа		
Сумарні постійні витрати	874,3	
Прибуток від продажів		

Методичні рекомендації

Собівартість продукції (робіт, послуг) – це вартісне вираження витрат, пов'язаних з використанням у технологічному процесі виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг) природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних виробничих засобів, нематеріальних активів, спеціалізованого оснащення, інструменту, інвентарю, трудових і фінансових ресурсів, а також інших затрат на виробництво та збут готової продукції, включно зі встановленими державою як обов'язкові відрахування, податки та платежі.

Характеристику собівартості за складом витрат наведено в табл. 7.4.

Таблиця 7.4

Види собівартості за складом витрат

Види собівартості	Характеристика за складом витрат
Технологічна	Прямі витрати на робочому місці, ділянці, бригаді, площі угідь. Сюди відносяться витрати на сировину, матеріали, паливо та інші, які передбачені технологією виробництва продукції, а також витрати на оплату праці робітників безпосередньо зайнятих у виробничому процесі та витрати на утримання і використання обладнання. На її основі ухвалюють рішення щодо доцільності власного виробництва чи придбання необхідних ресурсів, нормативів їхнього витрачання, ефективного використання обладнання, формування трансфертних цін, результатів діяльності центрів витрат тощо
Виробнича	Технологічна собівартість + розподілені загальновиробничі витрати (витрати на управління цехами, бригадами, виробничими підрозділами). Відображає рівень витрат на виготовлення продукції (робіт, послуг). Відповідно до методики, викладеної в національних П(С)БО на рахунку 23 "Виробництво" відображається саме виробнича собівартість продукції. Загальногосподарські витрати (адміністративні, витрати на збут) до неї не включають. Згідно з чинною методикою їх відразу відносять на витрати періоду
Повна	Виробнича + загальногосподарські витрати (адміністративні та витрати на збут). Характеризує загальний рівень витрат на виробництво та реалізацію продукції (робіт, послуг). У сучасних умовах ведення бухгалтерського обліку за національними П(С)БО її визначають розрахунковим шляхом. Використовується для цілей планування та встановлення певного рівня ціни

Тема 8. Аналіз фінансових результатів

Завдання 8.1. На підставі наведених у табл. 8.1 даних проаналізуйте фактори зміни прибутку і рентабельності окремих видів продукції та загалом за підприємством.

Таблиця 8.1

Вхідні дані для аналізу

Показник	Виріб А		Виріб Б	
	Минулий період	Звітний період	Минулий період	Звітний період
Обсяг продажів, шт.	5 600	6 000	4 400	6 000
Ціна виробу, тис. грн	100	120	25	30
Собівартість виробу, тис. грн	70	80	20	24

Завдання 8.2. Визначте резерв збільшення прибутку і рентабельності продажів по виробу А (дані завдання 8.1) за рахунок:

- збільшення обсягу продажів на 5 %;
- зниження собівартості одиниці продукції на 2,85 тис. грн;
- збільшення питомої ваги першого сорту з 60 до 70 % за відповідного зменшення питомої ваги другого сорту (ціна першого сорту – 130 тис. грн, другого – 105 тис. грн);
- збільшення частки продукції, що експортується, з 25 до 30 % (ціна виробу на зовнішньому ринку – 150 тис. грн, на внутрішньому – 110 тис. грн).

Завдання 8.3. На підставі приведених даних у табл. 8.2 визначте: зміни в структурі доходів від інвестиційної діяльності; фактори зміни суми доходів по кожному виду цінних паперів.

Таблиця 8.2

Вхідні дані для аналізу

Вид цінних паперів	Минулий період			Звітний період		
	кількість	вартість, тис. грн	дохід, тис. грн	кількість	вартість, тис. грн	дохід, тис. грн
1	2	3	4	5	6	7
Акції	200	20 000	300	270	27 000	4 320
Облігації	50	5 000	500	30	3 000	300

1	2	3	4	5	6	7
Депозити	–	12 000	3 600	–	15 000	4 800
і т. д.						
разом	–	37 000	7 100	–	45 000	9 420

Методичні рекомендації

У процесі аналізу використовуються такі показники прибутку:

маржинальний прибуток (різниця між виторгом (нетто) і прямими виробничими витратами за реалізованою продукцією);

прибуток від реалізації продукції, товарів, послуг (різниця між сумою маржинальної прибутку і постійних витрат звітного періоду);

загальний фінансовий результат до оподаткування (брутто-прибуток) (фінансові результати від реалізації продукції, робіт і послуг, доходи та витрати від фінансової й інвестиційної діяльності, позареалізаційні та надзвичайні доходи і витрати);

оподатковуваний прибуток (різниця між брутто-прибутком і сумою прибутку, оподатковуваною податком на доход (за цінними паперами і від пайової участі в спільних підприємствах), а також суми пільг за податком на прибуток відповідно до податкового законодавства, що періодично переглядається);

чистий прибуток – це та її частина, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати всіх податків, економічних санкцій та інших обов'язкових відрахувань;

капіталізований (нерозподілений) прибуток – це частина чистого прибутку, що направляєється на фінансування приросту активів;

споживаний прибуток – та його частина, що витрачається на виплату дивідендів, персоналу підприємства чи на соціальні програми.

Тема 9. Аналіз фінансового стану підприємства

Завдання 9.1. Оцініть фінансову стійкість підприємства у динаміці за методикою, яка базується на розподілі активів на фінансові та нефінансові. Зробіть висновки за результатами аналізу.

У табл. 9.1 наведено дані для оцінювання фінансової стійкості підприємства на основі розподілу активів підприємства на фінансові та нефінансові на підставі показників балансу за звітний період.

Розрахунок показників для оцінювання фінансової стійкості підприємства

Показник	Формула розрахунку	Значення показника	
		На початок періоду	На кінець періоду
Мобільні фінансові активи	Ф. 1 (р. 220 + р. 230 + р. 240)		
Немобільні фінансові активи	Ф.1 (р. 040 + р. 045 + р. 160 + р. 050 + р. 170 + р. 180 + р. 190 + р. 200 + р. 210)		
Сукупні фінансові активи	р. 1 + р. 2		
Довгострокові нефінансові активи	Ф. 1 (р. 010 + р. 020 + р. 030)		
Оборотні нефінансові активи	Ф. 1 (р. 100 + р. 120 + р. 270)		
Сукупні нефінансові активи	р. 4 + р. 5		
Власний капітал	Ф. 1, р. 380		
Позиковий капітал	Ф. 1 (р. 430 + р. 480 + р. 620)		
Покриття нефінансових активів власним капіталом	р. 7 – р. 6		
Покриття позикового капіталу фінансовими активами	р. 3 – р. 8		
Покриття позикового капіталу мобільними фінансовими активами	р. 2 – р. 8		
Варіант фінансової стійкості підприємства			

Методичні рекомендації

Концепція оцінювання фінансової стійкості, запропонована М. С. Абрютіним і А. В. Грачовим, передбачає розподіл активів підприємства на фінансові та нефінансові. Фінансові активи, своєю чергою, поділяються на мобільні та немобільні.

Мобільні фінансові активи – це високоліквідні активи, тобто грошові кошти і поточні фінансові вкладення.

Немобільні фінансові активи містять довгострокові фінансові вкладення та всі види дебіторської заборгованості. Нефінансові активи поділяються на довгострокові і оборотні.

Довгострокові нефінансові активи охоплюють основні засоби, нематеріальні активи та незавершене будівництво. До складу оборотних нефінансових активів входять запаси та витрати.

Відповідно до зазначеної концепції фінансова рівновага та стійкість фінансового стану підприємства досягаються за умови, що нефінансові активи покриваються власним капіталом, а фінансові – позиковим.

Запас стійкості збільшується в міру перевищення власного капіталу над нефінансовими активами або в міру перевищення фінансових активів над позиковим капіталом. Протилежне відхилення від параметрів рівноваги в бік перевищення нефінансових активів над власним капіталом свідчить про втрату стійкості. Відповідно до цього виділяють кілька варіантів фінансової стійкості підприємства (табл. 9.2).

Таблиця 9.2

Можливі варіанти фінансової стійкості підприємства

Ознака	Варіант
Мобільні фінансові активи більші за всі зобов'язання	Суперстійкість
Мобільні фінансові активи менші всіх зобов'язань, але сума всіх фінансових активів більша за них	Достатня стійкість
Власний капітал дорівнює нефінансовим активам, а фінансові активи дорівнюють усім зобов'язанням	Фінансова рівновага
Власний капітал більший довгострокових фінансових активів, проте менший за всю суму нефінансових активів	Допустима фінансова напруга
Власний капітал менший за довгострокові фінансові активи	Зона ризику

Тестові запитання для самодіагностики

1. Ділення аналізу на фінансовий і управлінський обумовлене діленням:

- а) бухгалтерського обліку;
- б) статистичного обліку;
- в) аналітичного обліку;
- г) немає правильного варіанта відповіді.

2. Фінансовий аналіз може бути лише:

- а) внутрішнім;
- б) зовнішнім;
- в) внутрішнім і зовнішнім;
- г) закритим.

3. Доступність результатів управлінського аналізу:

- а) доступні всім;
- б) строго конфіденційні;
- в) доступні керівникам інших підприємств;
- г) доступні керівникам банків.

4. Дослідження від загального до приватного (від результатів до причин) ведеться методом:

- а) індукції;
- б) дедукції;
- в) економіко-математичним;
- г) вибірковим.

5. Прийом елімінування використовується:

- а) для визначення тенденції в зміні показника, що вивчається;
- б) для визначення впливу окремих факторів на результативний показник;
- в) для загального оцінювання результатів господарської діяльності підприємства і його підрозділів;
- г) для проведення міжгосподарського порівняльного аналізу.

6. Вплив фактора В на результативний показник у трифакторній мультиплікативній моделі типу $y = A \times B \times C$ способом відносних різниць визначається за формулою:

а)
$$\Delta y_B = \frac{(y_{\text{ф}} + \Delta y_C) \times \Delta B\%}{100};$$

б)
$$\Delta y_B = \frac{(y_{\text{пл.}} + \Delta y_A) \times \Delta B\%}{100};$$

в)
$$\Delta y_B = \frac{(y_{\text{ф}} + \Delta y_A) \times \Delta A\%}{100};$$

г)
$$\Delta y_B = A_{\text{ф}}(B_{\text{пл.}} - C_{\text{пл.}}) - A_{\text{пл.}}(B_{\text{пл.}} - C_{\text{пл.}}).$$

7. Прийом числення абсолютних різниць використовується для:

- а) вертикального аналізу;
- б) горизонтального аналізу;
- в) визначення впливу факторів;
- г) багатовимірного аналізу.

8. Вплив факторів у змішаних моделях типа $y = \frac{A}{B + C}$ можна визначити способом:

чити способом:

- а) порівняння;
- б) числення абсолютних різниць;
- в) ланцюгових підстановок;
- г) числення відносних різниць.

9. Спосіб ланцюгових підстановок використовують:

- а) у всіх типах факторних моделей;
- б) лише у змішаних;
- в) у кратних;
- г) у адитивних.

10. Відсоток виконання договірних зобов'язань можна розрахувати за формулою:

- а) $\frac{\text{міп відвантаження}}{\text{План відвантаження}} \times 100 \%$;
- б) $\frac{\text{План відвантаження} - \sum \text{недопостачання}}{\text{План відвантаження}} \times 100 \%$;
- в) $\frac{\sum \text{постачання} - \sum \text{недопостачання}}{\sum \text{відвантаження}} \times 100 \%$;
- г) немає правильної відповіді.

11. У міру готовності промисловості продукція поділяється на:

- а) готові вироби та напівфабрикати;
- б) незавершене виробництво;
- в) брак;
- г) немає правильної відповіді.

12. Система показників якості продукції охоплює:

- а) загальні, приватні та непрямі показники;
- б) узагальнювальні, структурні та якісні показники;
- в) прямі, зворотні й узагальнювальні показники;
- г) немає правильної відповіді.

13. До узагальнювальних показників якості продукції відносять:

- а) коефіцієнт сортності;
- б) питома вага сертифікованої продукції;

- в) питома вага бракованої продукції;
- г) усі варіанти відповіді правильні.

14. Одним з напрямів організаційно-технічного рівня виробництва є:

- а) аналіз показників організації виробництва та праці;
- б) аналіз фінансового стану;
- в) аналіз виробництва сільськогосподарської продукції;
- г) аналіз земельних угідь.

15. Стан технічного рівня машин, устаткування, транспортних засобів визначається показником:

- а) зносу;
- б) руху;
- в) вибуття;
- г) пропорційності.

16. Ефект від підвищення технічного рівня виробництва аналізується за допомогою показників:

- а) зростання продуктивності праці, зниження собівартості, збільшення прибутку;
- б) рівня товарності;
- в) використання земельних угідь;
- г) немає правильного варіанта відповіді.

17. Відношення обсягу реалізованої продукції до витрат на управління показує:

- а) ефективність управління;
- б) ефективність виробництва;
- в) собівартість;
- г) рівень рентабельності продукції.

18. Коефіцієнт змінності роботи устаткування можна розрахувати у такий спосіб:

- а) кількість устаткування, що працює у велику зміну, розділити на загальну кількість встановленого устаткування;
- б) кількість устаткування, що працює в меншій зміні, розділити на загальну кількість встановленого устаткування;

в) сумарна кількість устаткування, що працює в першій, вторинній і третьою змінах, розділити на загальну кількість встановленого обладнання;

г) немає правильного варіанта відповіді.

19. Різниця між вартістю виробничих основних фондів та вартістю будівель і споруд є вартістю:

а) машин і устаткування;

б) активних виробничих фондів;

в) пасивних виробничих фондів;

г) інших.

20. Фондовіддача визначається відношенням обсягу товарної продукції до:

а) залишковій вартості основних фондів;

б) первинній вартості основних фондів;

в) середньорічній вартості основних фондів;

г) вартості фондів на кінець року.

21. Стан основних фондів аналізується за допомогою показників:

а) вступу, вибуття;

б) придатності, зносу;

в) фондовіддачі, фондомісткості;

г) фондорентабельності.

22. Коефіцієнт придатності основних фондів визначається за станом:

а) на початок року;

б) на кінець року;

в) до середньорічної вартості;

г) до залишкової вартості на кінець року.

23. Вплив окремих факторів на рівень рентабельності можна проаналізувати:

а) методом середніх величин;

в) індексним методом;

б) методом ланцюгових підстановок;

г) графічним методом.

24. Якщо від валового прибутку відняти комерційні й управлінські витрати, то вийде:

- а) балансовий прибуток;
- б) прибуток від продажів;
- в) чистий прибуток;
- г) прибуток оподаткування.

25. Сума фінансового результату від продажів продукції (робіт і послуг) і сальдо інших операційних та позареалізаційних доходів і видатків показує:

- а) валовий прибуток;
- б) балансовий прибуток (до оподаткування);
- в) чистий прибуток;
- г) нерозподілений прибуток.

26. Різниця між балансовим прибутком і податками на прибуток показує:

- а) чистий прибуток;
- б) нерозподілений прибуток;
- в) використання прибутку;
- г) позареалізаційні доходи.

27. Різниця між фактичною й умовною виручкою ($\Phi_{\text{вир.}} - У_{\text{вир.}}$) означає:

- а) зміна фінансового результату від реалізації продукції загалом за підприємством;
- б) зміна за рахунок структури реалізованої продукції;
- в) зміна за рахунок цін реалізованої продукції;
- г) зміна за рахунок виробленої продукції.

28. Прибуток від реалізації продукції загалом по підприємству залежить від ... факторів першого рівня:

- а) двох;
- б) трьох;
- в) чотирьох;
- г) п'яти.

29. Вплив зміни собівартості на фінансовий результат від реалізації продукції визначається:

- а) різницею між фактичною й умовною виручкою;
- б) різницею між умовною та плановою виручкою;
- в) відношенням фактичної суми виручки та фактичного обсягу реалізації;
- г) різницею між фактичною й умовною собівартістю з оберненим знаком.

30. На ціну реалізації продукції впливає:

- а) собівартість;
- б) кількість реалізованої продукції;
- в) якість продукції;
- г) прибуток.

31. Поріг рентабельності, що дорівнює 5 млн грн означає, що:

- а) виручка дорівнює 5 млн грн;
- б) запас фінансової стійкості дорівнює 5 млн грн;
- в) маржинальний дохід 5 млн грн;
- г) за виручки в 5 млн грн рентабельність буде дорівнювати 0.

32. Виручка "мінус" поріг рентабельності відображає:

- а) маржинальний дохід;
- б) змінні витрати;
- в) постійні витрати;
- г) запас фінансової стійкості.

33. Відношення прибутку від реалізації до виручки характеризує:

- а) рентабельність продажів;
- б) рентабельність капіталу;
- в) поріг рентабельності;
- г) рентабельність виробничої діяльності.

34. Балансовий прибуток у відсотках до вартості активів характеризує:

- а) балансовий прибуток на середньорічну вартість основних засобів на оплату праці;
- б) рентабельність реалізації;

- в) рентабельність активів;
- г) немає правильного варіанта відповіді.

35. Поняття про інвестиції – це:

- а) надання грошових коштів або майна в безвідшкодувальне користування;
- б) накопичення грошових коштів з метою подальшого вкладення їх у бізнес;
- в) вкладення засобів з метою отримання економічної вигоди протягом певного періоду;
- г) вкладення засобів з метою отримання товарів.

36. Довгострокові інвестиції відображаються у:

- а) першому розділі бухгалтерського балансу;
- б) другому розділі бухгалтерського балансу;
- в) третьому розділі бухгалтерського балансу;
- г) формі № 2 "Звіт про фінансові результати".

37. За об'єктами вкладення інвестиції діляться на:

- а) реальні (капітальні) та фінансові;
- б) довгострокові й короткострокові;
- в) валові та чисті;
- г) немає правильного варіанта відповіді.

38. Ефективність інвестиційної діяльності характеризує:

- а) номінальна ціна акції;
- б) поточна вартість суми повернення платежу;
- в) розмір дивіденду;
- г) окупність, чистий приведений ефект, індекс рентабельності.

39. Одним з показників ретроспективного оцінювання ефективності реальних інвестицій є:

- а) строк окупності інвестицій;
- б) собівартість продукції;
- в) обсяг реалізованої продукції;
- г) інвестиції в цінні папери інших організацій.

40. Під час прогнозування ефективності інвестиційних проєктів важливою проблемою є:

- а) ріст цін у зв'язку з інфляцією;
- б) поточна вартість доходів;
- в) очікуєма сума прибутку;
- г) собівартість.

41. Оцінювання ефективності довгострокових фінансових вкладень виробника:

- а) співставленням суми отриманого доходу від заданого виду інвестицій з середньорічною сумою заданого виду активу;
- б) співставленням середньорічної суми заданого виду активу й суми отриманого доходу;
- в) співставленням структури цінних паперів і рівня доходності кожного виду;
- г) немає правильної відповіді.

Рекомендована література

Основна

1. Любушин Н. П. Экономический анализ : учебник / Н. П. Любушин. – 3-е изд., перераб. и доп. – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2011. – 574 с.
2. Отенко В. І. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. / В. І. Отенко, В. В. Іванієнко, Г. Ф. Азаренков. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2015. – 344 с.
3. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства [Текст] : навч. посіб. / Г. В. Савицька. – 2-ге вид., випр. і допов. – Київ : Знання, 2005. – 662 с.
4. Шеремет А. Д. Теория экономического анализа : учебник / А. Д. Шеремет. – Москва : Инфра-М, 2002. – 232 с.

Додаткова

5. Азарова А. О. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства [Текст] / А. О. Азарова, О. В. Рузакова. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 172 с.

6. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства – Вид. 2-ге пер. та допов. : навч. посіб. [Текст] / Т. Д. Костенко, Є. О. Підгора, В. С. Рижиков та ін. – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 400 с.
7. Єпіфанов А. О. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання : монографія / А. О. Єпіфанов, Н. А. Дехтяр, Т. М. Мельник, І. О. Школьник та ін. ; за ред. д-ра екон. наук А. О. Єпіфанова. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 286 с.
8. Зиновьев А. Ю. Визуализация многомерных данных / А. Ю. Зиновьев. – Красноярск : Изд. Красноярского государственного технического университета, 2000. – 180 с.
9. Зоріна О. А. Методологічні підходи в економічному аналізі [Текст] / О. А. Зоріна // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 1 (55). – С. 89–91.
10. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз [Текст] : підручник / Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородній ; за ред. проф. А. Г. Загороднього. – 3-є вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2008. – 487 с.
11. Ковальчук К. Ф. Аналіз господарської діяльності: теорія, методика, розбір конкретних ситуацій : навч. посіб. [Текст] / К. Ф. Ковальчук. – Київ : Центр учбової літератури, 2012. – 326 с.
12. Костирко Л. А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства : монографія / Л. А. Костирко. – Вид-во СНУ. – Луганськ, 2008. – 336 с.
13. Крапка Л. П. Інформаційна складова аналізу / Л. П. Крапка // Економіка підприємств. – 2009. – № 11. – С. 29–35.
14. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу [Текст] : навч. посіб. / Г. І. Купалова. – Київ : Знання, 2008. – 639 с.
15. Лопатін О. К. Система випереджаючих показників для виявлення закономірностей функціонування економіки України напередодні криз ділових циклів [Текст] / О. К. Лопатін, Т. С. Обухівська // Актуальні проблеми економіки. – № 12 (102), 2009. – С. 210–217.
16. Луценко Г. П., Дружиніна В. В. Курс економічного аналізу: теорія і практика : навч. посіб. – Кременчук : Кременчуцький льотний коледж національного авіаційного університету, 2010 – 173 с.
17. Петряєва З. Ф. Організація і методика економічного аналізу [Текст] : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / З. Ф. Петряєва, Г. Г. Хмеленко; ХНЕУ імені С. Кузнеця. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2009. – 236 с.
18. Фінансовий аналіз : навч. посіб. [Текст] / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – Київ : КНЕУ, 2005. – 592 с.

Зміст

Вступ.....	3
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи економічного аналізу	4
Тема 1. Зміст і значення економічного аналізу	4
Тема 2. Методи і прийоми економічного аналізу.....	5
Тема 3. Аналіз обсягів виробництва та реалізації продукції.....	15
Змістовий модуль 2. Техніко-економічний та фінансовий аналіз.....	22
Тема 4. Основні засоби: аналіз і використання	22
Тема 5. Аналіз трудових ресурсів підприємства	26
Тема 6. Аналіз матеріальних ресурсів та ефективності їхнього використання.....	29
Тема 7. Аналіз витрат на виробництво продукції	33
Тема 8. Аналіз фінансових результатів	37
Тема 9. Аналіз фінансового стану підприємства.....	38
Тестові запитання для самодіагностики	40
Рекомендована література	48
Основна	48
Додаткова	48

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

**Методичні рекомендації
до практичних завдань
та самостійної роботи студентів
спеціальності 073 "Менеджмент"
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Самойленко** Вікторія Вікторівна

Відповідальний за видання *О. М. Ястремська*

Редактор *А. С. Ширініна*

Коректор *В. Ю. Труш*

План 2021 р. Поз. № 86 ЕВ. Обсяг 51 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*